

πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες 53 Σταμάτης Αποστολάκης

Ένας μεγάλος ιστορικός και λαογράφος της Κρήτης

Γράφω πριν από ένα περίπου μήνα στις «Αναδιφσεις» μας ότι θα σταματούσαμε την εβδομαδιαία δημοσίευσή τους και ότι θα συνεχίζαμε μόνο όταν «θα είχαμε να συνεισφέρουμε κάτι πραγματικά καινούριο και ουσιαστικό». Σας καλούμε λοιπόν, φίλοι αναγνώστες, μαζί μας σήμερα για να γνωρίσουμε έναν άνθρωπο με προσφορά στον τόπο μας ουσιαστική και ταυτόχρονα πρωτοποριακή. Σήμερα, όπως άλλωστε και την τελευταία φορά με τον **Μιχάλη Παπαδάκη** (Δάνδολο), δεν θα μιλήσουμε απλά για την ιστορία, αλλά για έναν άνθρωπο που συμμετέχει στην ιστορία και στη λαογραφία της Κρήτης, επί 65 συναπτά χρόνια. Θα μιλήσουμε για έναν άνθρωπο που τιμά την Κρήτη αλλά και που ταυτόχρονα είναι σεμνός «σαν κοπελιά», που λέγαμε παλιότερα, όταν οι κοπελιές έκρυβαν και δεν «έβγαζαν στο μείνάνι» τα προσόντα τους, κατά τη λαογραφική ορολογία. Το έχουμε ξανακάνει απ' αυτή αλλά και από άλλες θέσεις και για άλλους, εξίσου αθόρυβους και ουσιαστικούς ανθρώπους, όπως τον **Γεώργιο Σπυράκο**, τον **Γιάννη Σπανδό**, τον **Γιάννη Παπιμούτση**, τον **Αντώνη Πλυμάκη**, τον **Γιώργη Εκκεκάκη**, την **Μαρία Τσιριμονάκη** και μια δεκαπεντάδα εκλεκτών εκπαιδευτικών. Ο σημερινός μας λοιπόν πνευματικός άνθρωπος δεν είναι άλλος από τον **Σταμάτη Αποστολάκη**.

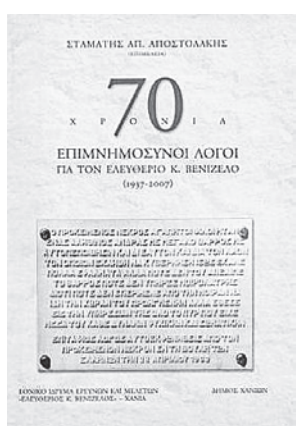

Γεννήθηκε στο χωριό Αγία Ειρήνη Σελίνου Χανίων το 1932. Αποφοίτησε από το 1^ο Γυμνάσιο Χανίων και το 1950 εισήχθη στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ρόδου και αποφοίτησε το 1952 με άριστα. Την περίοδο 1953-1954 υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία. Το 1955 διορίστηκε στο δημοτικό σχολείο Μαυροκάμπου Κορεστίων της Δυτικής Μακεδονίας, παρά ότι ήταν μέλος πολύτεκνης οικογένειας και αριστούχος της Παιδαγωγικής Ακαδημίας και θα έπρεπε να διοριστεί στον τόπο του. Στη συνέχεια μετατέθηκε στο νομό Χανίων, αρχικά στο δημοτικό σχολείο Ροδοβανίου Σελίνου (1959-1965) και στη συνέχεια στο δημοτικό σχολείο Αγριλέ (1965-1966).

Από το 1966 μέχρι το 1968 παρακολούθησε κατόπιν εξετάσεων πρόγραμμα μετεκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, με καθηγητές τους Ι. Κακριδί, τον Γ. Σπυριδάκη, τον Ν. Τωμαδάκη και τον Ι. Θωμόπουλο. Το 1968-69 εργάστηκε σαν βοηθός επιθεωρητή στα Χανιά. Την περίοδο 1969-1975 δίδαξε στο 13^ο Δημοτικό σχολείο Χανίων και τέλος στο 6^ο Δημοτικό Σχολείο Χανίων (1975-1987), όπου και αποστρατεύτηκε μετά από 34 έτη άσκησης του λειτουργήματος του δασκάλου. Δηλώνεται ότι ισχυρό κίνητρο για την απόφασή του να γίνει δάσκαλος στάθηκε το ομώνυμο βιβλίο του Γιάννη Μουρβέλλου («Ο Δάσκαλος»), που ο πατέρας του είχε δανειστεί από τη βιβλιοθήκη του οικοτροφείου της Σούγιας, όπου εργαζόταν ως μαραγκός.

Από το 1952 ασχολείται με τη συλλογή λαογραφικού υλικού, όπως τα δημοτικά τραγούδια, οι παραδόσεις, οι θρύλοι και οι ιστορίες, το οποίο καταχώρησε για πρώτη φορά στο περιοδικό «Κρητική Εστία». Πάνω από 220 μελέτες του έχουν δημοσιευτεί μέχρι σήμερα, ανάμεσά τους οι «Κρήτες Μακεδονομάχοι», που κυκλοφόρησε το 1984. Επηρέαστηκε βαθιά στη διάρκεια της θητείας του ως δάσκαλος στην περιοχή των Κορεστίων, που υπήρξε κέντρο του Μακεδονικού αγώνα, από τις διηγήσεις των γερόντων, που θυμούνται πολλούς Κρητικούς Μακεδονομάχους να τραγουδούν ριζίτικα τραγούδια. Έτσι άρχισε να συγκεντρώνει υλικό, αφού πολλοί συγχωριανοί του είχαν πάει εθελοντές στον Μακεδονικό αγώνα. Το έργο του αυτό το χάρισε στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα στη Θεσσαλονίκη. Πιο πρόσφατα παραχώρησε στο «Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών Ελευθέρου Βενιζέλου» χωρίς αμοιβή το υλικό των οικιακών 70 χρόνων (1937-2007) που συγκεντρώνει κατά το επίσημο ετήσιο μνημόσυνο του Εθνάρχη Ελευθέριου Βενιζέλου, με τα βιογραφικά των ομιλητών κάθε χρονιάς, φωτογραφικό υλικό κ.ά.

Έχει εργασθεί σαν ραδιοφωνικός παραγωγός στο ΕΙΡ Αθηνών και στην ΕΡΑ Χανίων, πάντα αμισθί, με τις εκπομπές «Συγγραφείς και κείμενα της Κρήτης» και «Λαογραφία της Κρήτης», και στο «Ράδιο Μαρτυρία» Χανίων, στην εκπομπή «Χριστιανική Λαογραφία». Έχει συμμετάσχει σε πολλά κρητολογικά και διεθνή συνέδρια και έχει αρθρογραφήσει σε όλο σχεδόν τον κρητικό τύπο. Είναι Μέλος της Ελληνικής Ονοματολογικής Εταιρείας, της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας και της Ιστορικής Λαογραφικής Εταιρείας Κρήτης (ΙΛΑΕΚ). Είναι Τακτικό Μέλος της Ένωσης Πνευματικών Δημιουργών Χανίων και Ίδρυτικό Μέλος του Συλλόγου Δημιουργίας Ιστορικού Φυσικολαογραφικού Μουσείου Ομαλού και του Ιστορικού Μουσείου Αγίας Ειρήνης.

Μερικοί από τους τίτλους των βιβλίων του είναι: «Ριζίτικα και δημοτικά τραγούδια της Κρήτης», εκδόσεις «Γνώση», 1993 και 2010, «Λαογραφικά Μελετήματα στον Ελευθέριο Βενιζέλο» (1995), «Η μάχη της Κρήτης στη Νεοελληνική ποίηση», «Το Τοπωνυμικό του Καμαριού» (1968), «Η Χριστιανική Διδασκαλία στη Δημοτική ποίηση της Κρήτης» (1981), «Λαογραφικά του Δωδεκαήμερου» (1981), «Αθλητισμός και Αγώνισμα στην Κρήτη επί Τουρκοκρατίας» (1988), «Οι Μακεδονομάχοι μας στη Δημοτική ποίηση» (1985), «Γνωρίστε το Ανατολικό Σέλινο», «Τα λαογραφικά του Χορού στη Δυτική Κρήτη».

Η πρώτη δημοσιευμένη εργασία του ήταν τα «Λαογραφικά του κυνηγιού» το 1965 στην «Κρητική Εστία» του Ιδομενέα Παπαγρηγοράκη. Το 1966 έκανε επίσης μία δημοσίευση, όπως και το επόμενο έτος. Το 1968 οι δημοσιεύσεις του ήταν δύο, το 1969 τρεις και το 1970 και 1971 από μία. Το 1972 και το 1976 έκανε από δύο δημοσιεύσεις, το 1977 τρεις, το 1978 μία και το 1981 έντεκα. Είναι φανερό ότι όλα αυτά τα χρόνια συγκεντρώνει λαογραφικό υλικό, το οποίο προοιωνίζει τη μελλοντική εκδοτική έκρηξη της επόμενης 35ετίας, κατά την οποία εξέδωσε 180 περίπου νέες μελέτες. Παράλληλα τεκμηριώνει το υλικό αυτό με φωτογραφίες σε slides και ηχογραφήσεις, σ' ένα ογκώδες μαγνητόφωνο (μπομπινόφωνο) της εποχής εκείνης.

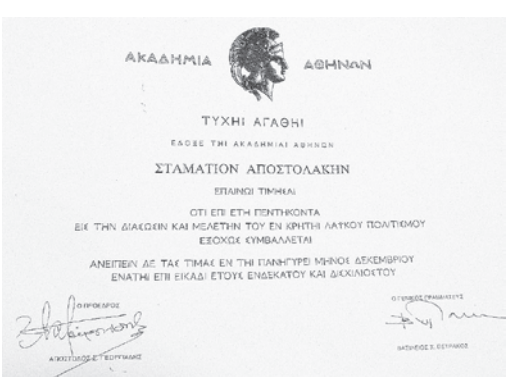
Ένα άλλο μεγάλο έργο του είναι η εβδομαδιαία ολοσέλιδη στήλη του στα «Χανιώτικα Νέα», από το 1966 μέχρι σήμερα ανελλιπώς. Αυτό σημαίνει ότι έχει προσφέρει -ούτε λίγες ούτε πολλές- 2.600 συνεργασίες, με την παρουσίαση εκδόσεων και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων στη στήλη «Πνευματικά και καλλιτεχνικά νέα του τόπου μας». Βέβαια, ο «τόπος μας» αποδείχτηκε ιδιαίτερα διευρυμένος, όπως φαίνεται και στην επισυναπτόμενη φωτογραφία με τη συνεργασία του της 23^{ης} Φεβρουαρίου 2018. Σ' αυτήν ξεκινάει με τη θρησκευτική επικαιρότητα, συνεχίζει με την παρουσίαση του τελευταίου τεύχους της λαογραφικής «Αμάθειας», περνά στο καστρινό «Παλιμψηστον», έρχεται στα ρεθεμνιώτικα με το δικό μας «Μαρία Τσιριμονάκη. Κόσμημα πνευματικών της Ρεθιμνής» και φτάνει στα Χανιά με την παρουσίαση του Ημερολογίου του 1^{ου} Λυκείου. Με αναγωγή στα 52 χρόνια παρουσίας της στήλης, με τέσσερις κατά μέσο όρο παρουσιάσεις σε καθεμιά, αντιλαμβανόμαστε ότι μιλάμε για έναν πλούτο περισσότερων από 10.000 εγγράφων, γεγονός που έχει οδηγήσει τη στήλη να αποδελτιώνεται από πολλές βιβλιοθήκες, μεταξύ των οποίων και απ' αυτήν του Πανεπιστημίου Κρήτης, από την εποχή της διεύθυνσής της από τον Μιχάλη Τζεκάκη.

Παράλληλα ο ζωηρός αυτός νέος των 86 χρόνων συμμετέχει στο σύνολο σχεδόν των πνευματικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων των Χανίων και μάλιστα αρκετές φορές ως εισηγητής. Παράλληλα διατελεί ανελλιπώς σε συνέδρια κρητολογικά, ιστορικά, λαογραφικά και θρησκευτικά. Σε καθένα απ' αυτά γίνεται ζηλευτός όχι μόνο για την εμβριθεία αλλά και για την πρωτοτυπία του. Πρόσφατα, στα τέλη του 2017, τον παρακολούθησε σε ημερίδα διάδοσης του είδους της ιστορίας που προσδιορίζεται ως «προφορική» να δίνει μάθημα σύγχρονες κυριολεκτικά αντίληψης σε μερικούς από τους εκλεκτότερους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων στο Πνευματικό Κέντρο των Χανίων. Παράλληλα είχα την τιμή να παρακολουθήσω την παρουσίαση του βιβλίου μου «Ιστορικές περιηγήσεις στα Χανιά» στον ίδιο χώρο λίγες μέρες αργότερα, με τον ίδιο μεταξύ των εισηγητών. Αλήθεια, ποιος Ρεθεμνιώτης θα έλεγε σ' ευρύ κοινό για κάποιον «ξένο», όπως είμαι εγώ στα Χανιά: «Τα γνωρίζαμε ολ' αυτά; Μπορούσαμε να ξεναγήσουμε τα παιδιά μας, εμείς οι Χανιώτες, έτσι; Σ' αυτόν τον χλιοπερπατημένο τόπο; Οχι!».

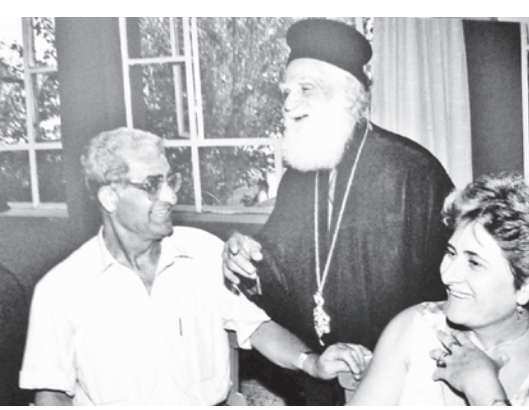
Οι μέχρι σήμερα βραβεύσεις του Σταμάτη Αποστολάκη από πνευματικά ιδρύματα, υπηρεσίες, πολιτιστικούς συλλόγους, λαογραφικές εταιρείες και θρησκευτικά ιδρύματα ξεπερνούν τις εβδομήντα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι δύο της Ακαδημίας Αθηνών, από τις οποίες πιο πρόσφατη είναι εκείνη της 29^{ης} Δεκεμβρίου 2011 «...δια την 50ετή εργασία του για την διάσωση και μελέτη του εν Κρήτη λαϊκού πολιτισμού».

Ξεχωρίζει επίσης ανάμεσα στις βραβεύσεις η χειροθέτησή του τον Μάρτιο του 2017, με τον τίτλο «Άρχων Προστάτης των Γραμμάτων της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας», με τις ευλογίες του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου. Είναι η μόνη που έχει αναρτήσει στο σπίτι του στη Νέα Χώρα και μάλιστα στην κρεβατοκάμαρά του. Κι αυτό όχι μόνο γιατί την θεωρεί μεν ως την ουσιαστικότερη όλων αλλά και επειδή «την κρατάει για την εαυτό του», στο πλαίσιο της σεμνότητας και μετριοφροσύνης του. Αν θα χρειαζόταν να την περιγράψω αυτή την τελευταία, θα χρησιμοποιούσα χωρίς δεύτερη σκέψη το απόφθεγμα «Ότι αν αγαθόν πρόσσης, θεούς, μη σεαυτόν αιτιώ» του σοφού Βία του Πριηνέα, που στην κοινή νεοελληνική θα μεταφραζόταν «Ό,τι καλό κάνεις, απόδωσε την αιτία του στους θεούς, όχι στον εαυτό σου!».

Δεν είναι άγνωστη και μια άλλη, εξίσου σημαντική συνεισφορά του, το ότι δηλαδή αποτέλεσε για πολλές δεκαετίες το δεξί, κυριολεκτικά, χέρι, του αείμνηστου Μητροπολίτη Κισιάμου και Σελίνου Ειρηναίου Γαλανάκη. Στάθηκε δίπλα του σε εύκολες και δύσκολες στιγμές, που δεν ήταν και λίγες, όπως για παράδειγμα η στιγμή της ανακοίνωσης από τον απεσταλμένο της δικτατορίας των συνταγματαρχών της απόφασης μετάθεσης (εξορίας) του στην τότε Δυτική Γερμανία. Απ' την πλευρά του ο μακαριστός Μητροπολίτης στάθηκε ο «προξενής» της πιο γλυκιάς στιγμής της ζωής του, του γάμου με την Ελευθερία του, με την οποία απέκτησαν δύο εξαιρετικά παιδιά και στη συνέχεια πολλά εξίσου εξαιρετικά εγγόνια.

Τα τελευταία χρόνια ο Σταμάτης Αποστολάκης αντιμετωπίζει ένα σημαντικό πρόβλημα υγείας. Οποιοδήποτε άλλο θα το είχε «βάλει κάτω» προ πολλού, όχι όμως αυτός. Συνεχίζει απτόητος το πνευματικό του έργο, έχοντας την αναγνώριση όλων ως ένας εκ των τελευταίων Κρητολόγων, στην χροιά των οποίων ανήκουν όχι παραπάνω από μια εικοσάδα Κρήτες: ο Στέφανος Ξανθουδίδης, ο Νικόλαος Πλάτων, ο Στέργιος Σπανιάκης, ο Νικόλαος Σταυρινίδης, ο Μενέλαος Παρλαμάς, ο Ελευθέριος Πλατάκης, ο Ανδρέας Καλοκαιρινός, ο Στυλιανός Αλεξίου, ο Θεοχάρης Δετοράκης και οι «δικοί μας», Ρεθεμνιώτες Μανούσος Μανούσσας, Γεώργιος Δρανδάκης και Γιώργος Εκκεκάκης. Έχει επίσης τη συμπαράσταση και αναγνώριση των εκατοντάδων μαθητών του, οι οποίοι ορκίζονται στο όνομά του για τις αξίες ζωής που τους μετέδωσε. Και βέβαια, παίρνει δύναμη από την αφοσίωσή του στο καθήκον -όπως το θεωρεί- της ανάδειξης και διάδοσης του πνευματικού έργου του «Παππούλη της Κισιάμου». Και είναι παραπάνω από αλήθεια ότι αυτός είναι ο μόνος που μπορεί να το φέρει σε πέρας.

Για να γνωρίσουμε το έργο του σημαντικού αυτού δασκάλου, λαογράφου και ιστορικού ερευνητή και να τον τιμήσουμε, διοργανώνουμε εκδήλωση την προσεχή **Δευτέρα 19 Μαρτίου από τις 7.00 μέχρι τις 8.30 το βράδυ στο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθιμνής**. Οκτώ Ρεθεμνιώτες ερευνητές του θα το παρουσιάσουμε σε πεντάλεπτες -το πολύ- καθένας εισηγήσεις. Στο βήμα θα ανέβουμε για να του προσφέρουμε το μικρό μας αντιδώρημα η **Μαριέττα Ασημομήτη-Εκκεκάκη**, ο **Μάνος Γοργοράκης**, η **Εύα Λαδιά**, ο **Γιάννης Παπιμούτσης**, ο **Θεόδωρος Πελαντάκης**, η **Αναστασία Πλατυρράχου**, η **Κατερίνα Τσακάλη** και οι υπογραφομένοι.

Μαζί με μας και τέσσερις γνωστοί Χανιώτες διανοούμενοι, ο δάσκαλος, ποιητής και δημοσιογράφος **Βαγγέλης Κακατσάκης**, ο φιλόλογος και πρώην Προϊστάμενος του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης **Κωνσταντίνος Φουρναράκης**, ο μαθηματικός και Πρόεδρος της Πολιτιστικής Εταιρείας Κρήτης **Ματθαίος Φραντζεσκάκης** και ο δάσκαλος και λαογράφος **Βασίλης Χαρωνίτης** θα του αποδώσουν τα δέοντα. Μαζί μας, με χαιρετισμό της, θα είναι και η Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία και ο πρόεδρος της και ομότιμος καθηγητής Λαογραφίας **Μιχάλης Μερακλής**. Θα ακολουθήσει η προσφώνηση και τιμήσή του από την Πρόεδρο του Μουσείου **Φαλή Γ. Βογιατζάκη** και αντιφώνηση του τιμώμενου. Κύριε Σταμάτη, σου ευχόμαστε να ξαναβρείς την υγεία και να έχεις πάντα τη δύναμη, σωματική και πνευματική, ώστε, όπως στο έγγραφο στην τιμητική πλακέτα που σου απένειμε ο Αντιπεριφερειάρχης Χανίων «...με κόπο, επιμονή και υπομονή να διατηρείς στις μέρες μας τα διαμάντια της κρητικής παράδοσης, έτσι που να έχουμε γερές τις ρίζες μας και στερεή την ταυτότητά μας!».

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031